

Ulusal Akademik Arşiv

Konu : Bilgi Notu
İlgili Kişi : Sayın Prof. Dr. Gökhan ÇETİNSAYA (YÖK Başkanı)
Hazırlayan : YÖK Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler Çalışma Grubu

Giriş

Yükseköğretim Kurumları bilimsel bilginin üretilmesinde temel rol oynamaktadır. Bilimsel bilgi, etik ve yasalar çerçevesinde özgürce erişilebilir olmalıdır; çünkü *bilimsel bilgiye erişim özgürlüğü*, tüm kullanıcılar için nitelikli bilgi ve buna dayalı ürün ve hizmetlerin meydana getirilmesini sağlayacak çok önemli bir destek faktörüdür. Türk Yükseköğretim Sistemi bugün Web of Science'a giren yıllık ortalama 26.000 civarında makale üretmektedir. Diğer bilimsel yayınların ve çıktılarının miktarı tespit edilememektedir. Türk Yükseköğretim Sistemin ürettiği bilimsel tüm çıktılarının, üniversiteler tarafından oluşturulacak Kurumsal Akademik Arşivler aracılığı ile toplanması, düzenlenmesi, uzun süreli saklanması ve YÖK Başkanlığı'nda kurulacak Ulusal Akademik Arşiv sistemi üzerinden merkezi olarak harmanlanıp ulusal ve uluslararası tüm kullanıcıların erişimine sunulması hedeflenmektedir. Böylelikle küresel anlamda büyük bir rekabetin yaşandığı yükseköğretim alanında, üniversitelerimiz daha görünür hale gelecek ve bu görünürlük yapılan çalışmaların paylaşılmasına ve kalitenin yükselmesine katkıda bulunacaktır. Bu çalışmaların bir sonraki adımı kamu kaynakları ile üretilen araştırma verilerinin açık erişim standartlarına uygun biçimde paylaşımı olacaktır.

Açık Erişim

Açık erişim, kullanıcıların bilimsel yayınların tam metinlerine finansal, yasal ve teknik engeller olmaksızın kamuya açık İnternet aracılığıyla ücretsiz olarak erişebilmeleridir. Kullanıcılar bilimsel yayınlara özgürce erişebilmeli ve bu yayınları her türlü yasal amaç için kullanabilmelidir. Şu halde yayıncıların %71'i kişisel arşivlemeye izin vermektedir. Bu oran artmalı, bilimsel yayınların tam bir sürümü açık erişime, sınırsız dağıtımına, birlikte çalışabilirliğe ve uzun dönemli arşivlemeye olanak sağlamak üzere bir çevrimiçi arşivde depolanmalıdır. Açık Erişimin yararları kısaca şu şekilde ifade edilebilir:

- Ülkenin bilimsel potansiyelini dünyaya sunar.
- Bilimsel faaliyetlerin çıktılarını bütün araştırmacıların kullanımına açar.
- Çıktıların görünürlüğünü ve etkisini artırır.
- Araştırmacıların atıf sayısını yükseltir.
- Bilimi ve inovasyonu hızlandırır.
- Yeni ürünler geliştirerek ve üreterek yenilik yapmak ve rekabet güçlerini artırmak isteyen KOBİ'ler için hayati önemde destek sağlar.
- Üniversiteleri potansiyel paydaşlara tanıtır.
- İşbirliği çalışmalarını destekler.
- Dijital öğretim materyallerinin geliştirilmesini ve paylaşımını kolaylaştırır.
- Daha iyi değerlendirme, daha iyi izleme, daha iyi araştırma yönetimi sağlar.
- Kurumlara prestij, araştırmalara fon sağlar.

Çalışma Grubu

Kamu kaynaklarıyla desteklenen araştırmalar sonucunda üretilen bilimsel çıktılarının açık erişim olması, açık erişim yayınlar ve yayıncılık ile ilgili politikalar oluşturulması, *Kurumsal Akademik Arşivler* ve *Ulusal Akademik Arşiv* sistemlerinin kurulması çalışmalarına YÖK

bünyesinde başlanmış ve bu çerçevede konunun uzmanlarından oluşan bir çalışma grubu kurulmuştur. Çalışma grubunun görevi şu şekilde belirlenmiştir:

- Kurumsal arşiv ve açık erişim konusunu tanıtan ve önemini anlatan dokümanların hazırlanması.
- Üniversitelerin kurumsal akademik arşiv politikalarına temel teşkil edecek *YÖK Politika Dokümanının* hazırlanması.
- Üniversitelerde uluslararası açık erişim standartlarına uygun kurumsal arşivlerin kurulması için YÖK'ün himayesinde hizmet içi eğitim çalışmalarının yapılması.
- Akademik kurumsal arşiv kurulumu için altyapısı yeterli olmayan üniversiteler için YÖK bünyesinde merkezi bir akademik arşiv sistemi kurulumunun gerçekleştirilmesi.
- YÖK bünyesinden tüm üniversitelerimizin akademik arşivlerini harmanlayacak bir Ulusal Akademik Arşiv sistemi kurulması için gerekli çalışmaların yapılması.
- Açık erişim yayınlar ve yayıncılık konusunda dokümanlar hazırlanması ve politikalar oluşturulması.
- Açık erişim konusunda uluslararası gelişmelerin takip edilerek YÖK Başkanının bilgilendirilmesi.
- Bir sonraki aşamada kamu kaynakları ile üretilen araştırma verilerine açık erişim konusunda çalışmalar yürütülmesi.

Ulusal Akademik Arşiv'in Kazanımları

Ulusal Akademik Arşiv ile elde edilecek kazanımlar şu şekilde ifade edilebilir:

- Türk Yükseköğretim Sisteminin gerçek performansını ülkemize ve dünyaya sunacaktır.
- Türk araştırmacılarının ülkemize ve dünyaya tanıtımını sağlayacak, yapılan araştırmaların etkisini ve atıf sayısını artıracaktır.
- Uluslararası standartlara uygun olarak oluşturulacak kurumsal akademik arşivler ile ülkemiz kendi akademik veri havuzunu oluşturacak, ulaşabilir bu verilerden yeni keşifler yapabilecek, hem ülkemiz hem dünya biliminin hızlanmasına katkıda bulunacaktır.
- Türkiye'de üretilen bilimsel bilginin uluslararası düzeyde görünürlüğüne, uluslararası açık erişim sistemleri tarafından harmanlanmasına ve dolayısıyla paylaşılmasına aracılık edecektir.
- Kamu kaynaklarıyla üretilen bilginin, kamuya sunulmasına ve bilim camiasının denetimine açılmasına imkân verecektir.
- Ulusal akademik mirasın uzun dönemli koruma altına alınmasını sağlayacaktır.
- Akademik yükselmelerde önemli bir başvuru kaynağı olarak yararlanılabilecek veri havuzu olacaktır.
- Türkiye'yi uluslararası girişimlere, özellikle Avrupa Araştırma Alanı'na (ERA) entegre edecektir.
- Üniversiteler ve sanayi arasında bir ara yüz olacaktır.
- Daha iyi değerlendirme, daha iyi izleme, daha iyi araştırma yönetimi sağlayacaktır.
- Özellikle kamu kaynaklarının daha efektif kullanılmasına olanak verecektir.
- Bilimsel çalışmalarda etkin intihal denetimi sağlayacaktır.
- Bibliyometrik çalışmalara kaynak oluşturacaktır.
- Türk Yükseköğretim Sistemine ve kurumlara prestij, araştırmalara fon sağlayacaktır.